

POST-KOLONYAL ORTADOĐU'DA SAVAŞ VE "SAVAŞ HUKUKU"

İsrail'in Temmuz 2014'te başlayan ve Ağustos ayına sarkan Gazze işgali sırasında kadın ve çocukların öldürülmesi gündeme geldiğinde en fazla dillendirilen " Hamas'ın sivilleri bir kalkan olarak kullandığı" şeklindeki iddia, Batı'da kendisine zemin bulan çok güçlü bir gelenekten beslenmektedir. Doğulular ve Batılılar arasındaki özcü "fark", bütün sorumluluğu Doğuluların üzerine yıkarak Batı'yı Doğulu halklar üzerinde uyguladığı katliamlarda dahi temize çıkarır.

Ali BALCI

1926 yılında Amerikalı Siyaset Bilimci Quincy Wright *American Society of International Law* dergisinde bir makale yazmış burada devlet olmayan birimlere karşı yapılan savaşlarda uygulanan şiddeti, söz konusu savaşların uluslararası hukuk kapsamına girmemesi nedeniyle, engellemeye yönelik yasal bir düzenleme olmadığını savunmuştur. Wright'ın makalesinin başlığı “Şam’ın Bombalanması” (*The Bombardment of Damascus*) idi ve devlet olmayan yapı dediği de Fransa’nın mandası altındaki Suriye’ydi. Fransa manda yönetimine başkaldıran Suriyelileri ağır bir bombardımana tabi tutmuş ve çok sayıda sivil bu bombardımanda hayatını kaybetmişti. Wright makalesinde bu katliamın uluslararası hukuk kapsamına girmediğini ve yaptırım uygulanamayacağını savunsa da, Şam’daki sivillerin yasını paylaşıyordu.

Wright’ın Batı-dışı toplumları uluslararası hukuk dışına çıkaran bu “akademik tespiti” sivillerin katledilmesine yönelik üzüntüye açılan kapıyı da alelacele kapayan daha geniş bir görme biçiminin uzantısıydı. Wright’ın yazısından bir yıl sonra 1927’de ABD Ordusunda Yüzbaşı olan Elbridge Colby aynı dergide Doğulu olanın katledilmesine yönelik üzüntünün dahi üstünü örten “*How To Fight Savage Tribes*” (*Vahşi Kabilelerle Nasıl Savaşılır*) başlığıyla bir makale yayımladı. Makalede savaş hukukunun medeni olmayan (*uncivilized*) insanlara karşı yapılan savaşlara uyarlanamayacağını şu şekilde savunuyordu:

Savaşanlar ve savaşla ilgisi olmayanlar arasındaki ayrımın belirsiz olduğu durumlarda ve vahşi ya da yarı vahşi insanların bu durumu ‘düzenli’ düşman karşısında entrikalar, sürprizler ve katliamlar gerçekleştirmek için avantaja çevirmesi halinde, ordu komutanları Batılı insanlara karşı uyguladıkları yöntemlerden farklı yöntemlere başvurmalarıdır... Doğulu halklar yağmalamaya ve yağmalanmaya, işkencelere ve mahkûmların dersini canlı canlı yüzmeğe alışık olduklarından, savaş hukukunun bir anlam ifade etmediği düşmanla savaşıyorsunuzdur (s. 279 ve 285).

Colby, Doğulu ve Batılı toplumlar arasındaki farkın sadece devlet olup olmamaktan değil aynı zamanda savaş yapma biçimlerindeki özcü bir farktan da kaynaklandığını belirterek vahşi insanlara karşı “daha acımasız” olunması gerektiğinin altını özenle çizmiştir (s. 283). Dolayısıyla Wright’ın bu ikiliği kabul edenken aynı zamanda öldürülen insanlara karşı duyduğu acıma da yersizdir. Diğer bir ifadeyle Doğuluların katledilmeleri uluslararası hukukun ve savaş hukukunun

Amerika’nın Afganistan ve Irak müdahalelerinde hayatını kaybeden siviller dolayısıyla artan eleştiri, bu ölümlerin sorumluluğunun Doğuluların savaş taktiğine yıkılmasıyla çözülür. Diğer bir ifadeyle, doğaları gereği alan savaşı yapmayan, bunun yerine pusu ve kaçak dövüşme gibi taktikler uygulayan Doğululara karşı savaşta sivil-asker ayrımı gözetmek “imkânsızdır”.

kapsamına girmediği gibi, katliamların sorumlusu da Doğuluların kendilerine özgü özellikleridir.

İskoçyalı devletler hukukçusu James Lorimer (1818-1890) 1883 tarihli “Uluslar Hukukunun Kurumları” (*The institutes of the law of nations*) başlıklı kitabında insan toplumlarını medenileşmiş insanlar toplumu, barbar insanlar toplumu ve vahşi insanlar toplumu şeklinde üçe ayırdıktan sonra Asyalı devletleri ikinci kategoriye dâhil etmekteydi. Ona göre pozitif uluslararası hukuk Avrupalı olmayan bu Asyalı toplumlara uygulanamazdı. Lorimer örnek vermekten de çekinmez ve “Cezayir’in Fransa tarafından fethi uluslararası hukukun bir ihlali olarak kabul edilemez” ifadelerini kullanır. Dolayısıyla Lorimer’in yaptığı “bilim”, Batılı toplumların Batı dışı dünyadaki, kendi verdiği örnekleri kullanırsak Fransa’nın Tunus’taki İngiltere’nin de Mısır’daki, sömürüsünü meşrulaştırmaktan öte bir şey değildir. Tıpkı kendisinden sonra Wright ve Colby’nin yaptığı gibi.

Bilgi ve iktidar arasındaki bu ilişki kolonyal çağla sınırlı kalmamış, aksine içinde yaşadığımız yeni-kolonyal dönemde de kendisini tekrarlamaya devam etmiştir. Örneğin savaş tarihçisi İngiliz Sir John Desmond Patrick Keegan 11 Eylül’ün hemen ardından Batılı ve Doğulu savaşçılar ve savaş taktikleri hakkında şunları yazıyordu:

Batılılar çatışmalarda yüz yüze savaşır ve bir taraf ya da diğeri teslim olana kadar devam ederler. Tuhaf onur kurallarına başvuran Batılı olmayanlar

karşısında... mevcut en acımasız silahları seçerler ve onları müthiş bir şiddetle kullanırlar. Aksine Doğulular ise bir oyun türü olarak sıklıkla küçümstedikleri alan savaşımdan kaçınırlar. Onlar düşmana galebe gelmenin en iyi yolu olarak pusu, baskını, ihaneti ve hilekârlığı tercih ederler. (*"In this war of civilisations, the West will prevail"*, *Daily Telegraph*, 8 Ekim 2001)

Keegan'ın bu görme biçimi, 11 Eylül sonrası yeni-kolonyal sistemin karşılaştığı en temel sorunun, kolonyal görme biçiminin yeniden kullanıma sokularak nasıl çözüldüğünün en açık göstergesidir. Amerika'nın Afganistan ve Irak müdahalelerinde hayatını kaybeden siviller dolayısıyla artan eleştiri, bu ölümlerin sorumluluğunun Doğuluların savaş taktiğine yıkılmasıyla çözülür. Diğer bir ifadeyle, doğaları gereği alan savaşı yapmayan, bunun yerine pusu ve kaçak dövüşme gibi taktikler uygulayan Doğululara karşı savaşta sivil-asker ayrımı gözetmek "imkânsızdır".

Bugün Filistin'de karşı karşıya olduğumuz "kural", tam da bu yeni-kolonyal mantalitenin Batı-dışı toplumlar üzerindeki işleyişidir. Örneğin İsrail 2006'da Lübnan'ı işgal ettiği sırada o dönem Harvard Hukuk Fakültesi'nde hoca olan Alan Dershowitz şunları yazabilmiştir;

Sivillerin kalkan ve kılıç olarak bu şekilde kullanılması savaş hukukunun yeniden değerlendirilmesini gerektiriyor. Savaşanlar ve siviller arasındaki ayrım, ki bu sivil alanlardan uzak bir savaş alanında savaşan orduların üniformalı personeli söz konusu olduğunda çok nettir, mevcut bağlamda çok zordur. Bugün, sivillğin bir çizgisi vardır; bu çizginin en sivil tarafı en saf masumiyettir—hiçbir şekilde müdahil olmayan bebekler ve rehineler-, en çatışmacı tarafında teröristlere yataklık eden onlara maddi destek sağlayan ve onlar için insani kalkan görevi gören siviller vardır, ortada ise teröristleri siyasi ve duygusal

*olarak destekleyenler mevcut. ("Arithmetic of Pain", *The Wall Street Journal*, July 19, 2006)*

Dolayısıyla İsrail'in Temmuz 2014'te başlayan ve Ağustos ayına sarkan Gazze işgali sırasında kadın ve çocukların öldürülmesi gündeme geldiğinde en fazla dillendirilen " Hamas'ın sivilleri bir kalkan olarak kullandığı" şeklindeki iddia, Batı'da kendisine zemin bulan çok güçlü bir gelenekten beslenmektedir. Sonuç olarak, Doğulular ve Batılılar arasındaki o özcü "fark", bütün sorumluluğu Doğuluların üzerine yıkarak Batı'yı Doğulu halklar üzerinde uyguladığı katliamlarda dahi temize çıkarır.

İsrail Ordusu'nun (*IDF*) resmi twitter hesabında ve diğer sosyal medya hesaplarında sıklıkla kullandığı " Hamas sivilleri kalkan olarak kullanıyor" temalı görseller tam da bu geleneğe yaslanmakta ve yeni iktidar biçiminin ipuçlarını taşımaktadır. Edward Said'in "kurbanı suçlamak" dediği şey de tam olarak bu noktada anlaşılır hale gelmekte ve İsrail ordusu blog hesabında (*idfblog.com*) " Hamas'ın İnsan Kalkanı Kullanması Bir Savaş Suçudur" (*Hamas' Use of Human Shields is a War Crime*) başlığı altında yaşanan sivil kayıpların sorumluluğunu bütünüyle Hamas'a yıkmaktadır. Üstelik bu yazıya göre, İsrail ordusu sivillere zarar vermemek için elinden geleni yapsa da, Hamas'ın savaş taktikleri nedeniyle "çaresiz" kalmakta ve sivillere zarar vermektedir.

Bütün bu devasa anlatının yaptığı şeyse İsrail donanmasının 16 Temmuz 2014'te Gazze sahilinde futbol oynayan dört çocuğu öldürdüğü kamera görüntülerinin bütün açıklığına rağmen "unutulup" gitmesidir. Uzun bir tarihsel geleneğe yaslanan ve Batılıları Doğu ile yaptığı savaşlarda temize çıkaran söylemin kurala dönüştüğü bir dünya da aksinin gerçekleşmesi de çok olası görünmüyor. ○

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi

